

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України **Цехмістера Ярослава Володимировича** на дисертаційне дослідження **Сурсаєвої Інни Станіславівни** *“Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів в медичних коледжах”*, подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. У сучасних умовах євроінтеграції України посилюється значення проблеми формування професійного мислення сучасного фахівця-медика, оскільки саме воно надає можливість кожному студенту самостійно оновлювати та поповнювати професійні знання, завдяки цьому підвищувати свій професійний рівень, різнобічно та продуктивно мислити і знаходити нові, оригінальні способи розв’язання складних професійних задач. Отже, в сучасній медичній освіті середньої ланки актуалізується потреба у формуванні нового типу фахівця, зокрема майбутнього фельдшера, який володіє необхідними знаннями та навичками, здатний ефективно розв’язувати професійні завдання у нестандартних умовах на основі сформованого професійного мислення.

Дисертантка досить виразно і переконливо обґрунтувала актуальність та доцільність обраної теми, визначила основні параметри наукового апарату дослідження – об’єкт, предмет, мету, гіпотезу тощо.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується опорою на сучасну методологію, котра дозволила вирішити мету та завдання дослідження. Філософський аспект категорії мислення у дисертації представлений у форматі історичного розвитку пізнавальних можливостей людства як суспільно-історичний процес; в контексті теорії пізнання (гносеології) і головного філософського питання про відношення мислення до буття. У роботі ґрунтовно представлені концептуальні положення філософії, психології і педагогіки щодо професійної підготовки фахівців у професійних

навчальних закладах середньої ланки. Обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження підтверджується використанням адекватного комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, методів математичної статистики тощо), а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Обґрунтованість результатів доводиться достатньою джерельною базою дисертаційного дослідження та характеризується різноманітністю, доцільністю та логічною повнотою. Вона включає 283 найменування, з них 7 – зарубіжних джерел іноземною мовою. Науково-методичну цінність для дослідників та викладачів медичних коледжів мають додатки, котрі грамотно оформлені та є суттєвим внеском в обґрунтування дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечена також достатньою експериментальною базою дослідження. До участі в експерименті було залучено: 428 студентів вищих медичних навчальних закладів, з них 212 осіб – контрольні групи і 216 осіб – експериментальні групи. Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. К. Заболотного, Сумського медичного коледжу, Житомирського інституту медсестринства, Гайсинського медичного коледжу, Погребищенського медичного коледжу, Білоцерківського медичного коледжу.

Значно посилює обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, широка апробація результатів дослідження. Основні результати апробовано на чисельних міжнародних, всеукраїнських науково-практичних, а також регіональних науково-практичних конференціях.

Зв'язок теми з планами відповідних галузей науки

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів»

(№0101U007274); науково-дослідної роботи Вінницького медичного коледжу імені академіка Д. К. Заболотного «Формування професійної компетентності у студентів через впровадження інноваційних технологій навчання та вдосконалення навчально-виховного процесу на основі розвитку самостійної та творчої активності викладачів та студентів» (протокол № 1 від 11 вересня 2012 року). Тему кандидатської дисертації затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 20 січня 2013 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 15 березня 2013 р.).

Наукова новизна одержаних результатів є безперечною і полягає у тому, що уперше обґрунтовано педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах (забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу в процесі проблемного навчання; здійснення інтеграції змісту навчальних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; включення майбутніх фельдшерів у квазіпрофесійну діяльність засобами ігрового моделювання); визначено критерії (інтелектуальний, мотиваційний, операційний) та схарактеризовано рівні (високий, середній, низький) сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів; розроблено модель формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки у медичних коледжах.

Практичне значення одержаних результатів є вагомим і визначається тим, що розроблено методику діагностування рівнів сформованості професійного мислення студентів медичних коледжів; розроблено та впроваджено методику реалізації педагогічних умов формування професійного мислення студентів в освітньо-виховному середовищі медичних коледжів; видано методичні рекомендації для викладачів медичних коледжів щодо формування професійного мислення майбутніх фельдшерів. Основні положення дисертаційного дослідження

можуть бути використані в системі професійної медичної освіти на рівні організації освітньо-виховного середовища коледжу.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації

1. У роботі представлений глибокий науковий аналіз застосування методологічних підходів (аксіологічного, гуманістичного, системного, діяльнісного та інших щодо вирішення завдань формування професійного мислення майбутніх фельдшерів. На основі компетентного теоретичного аналізу наукової літератури та вивчення освітньої практики з'ясовано ступінь розробленості проблеми формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, в якій виокремлюють філософський, психологічний та педагогічний аспекти. Доведено, що професійне мислення визначається як інтелектуальна діяльність щодо розв'язання професійних задач. Високий рівень професіоналізму пов'язується автором із теоретичним, творчим, часто інтуїтивним мисленням і розвиненим практичним інтелектом. Установлено, що функціональний бік професійного мислення характеризується такими особливими функціями: діагностичною, стимулюючою, інформуючою, розвивальною, компенсуючою, оцінною.

2. Високий науковий рівень продемонстрований автором під час аналізу ключових понять дослідження: «мислення», «професійне мислення», «професійне мислення майбутнього фельдшера». Професійне мислення майбутніх фельдшерів обґрунтовано автором як сукупність інтелектуальних умінь, реалізація котрих забезпечує успішну медичну діяльність. Дисертантом доведено, що закономірності професійного мислення базуються на узагальнюючих законах мислення, вирізняючись специфічними особливостями, а професійне мислення майбутнього фельдшера – це узагальнене відображення у свідомості студента значущих фактів, явищ, процесів у їх взаємозв'язках. Результатом оволодіння професійним мисленням є вміння творчо сприймати інформацію, аналізувати її, використовувати одержані знання у лікарській практиці.

3. Теоретично обґрунтованими слід відзначити педагогічні умови формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, якими є: забезпечення розвивального характеру освітнього середовища медичного коледжу у процесі проблемного навчання; здійснення інтеграції змісту природничих та клінічних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; включення майбутніх фельдшерів до квазіпрофесійної діяльності засобами ігрового моделювання.

4. Розроблений автором методичний інструментарій відрізняється інноваційністю та спрямованістю на формування професійного мислення майбутніх фельдшерів. Методичне забезпечення першої педагогічної умови включало: різні типи специфічно медичних проблемних задач, проблемні ситуації, інтернет-турніри. Здійснення міжпредметної інтеграції, що було предметом другої педагогічної умови, відбувалося за допомогою різноманітних форм і методів її реалізації, а саме: міждисциплінарні лекції, теоретичні комплексні бесіди, аналіз лікарських ситуацій, ділові ігри, що мають широкий міждисциплінарний контекст, використання тестів інтегрованого змісту тощо. Особливо позитивно слід відзначити те, що у межах третьої педагогічної умови був організований та проведений міжнародний проект під назвою «Загальна справа – спільне майбутнє. Співпраця медичних навчальних закладів Польщі й України».

5. Значний внесок у розв'язання дисертантом означеної проблеми є розробка і впровадження моделі формування професійного мислення у майбутніх фельдшерів. Створена модель містить такі компоненти: *мету*, зорієнтовану на формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки; *методологічні* засади, представлені підходами (аксіологічним, гуманістичним, системним та діяльнісним); *теоретичні* основи, визначені дидактичними теоріями (розвивального, евристичного, проблемного навчання) та специфічними принципами (професійної спрямованості, інтегративності, комунікативності, проблемності). Системність педагогічних засобів, представлених у моделі, забезпечила

ефективне формування продуктивного професійного мислення майбутнього фельдшера.

6. Чітко та науково доцільно автором визначено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів, що забезпечило ефективність запропонованої автором методики діагностики. Так, критерієм сформованості когнітивного компоненту визначений інтелектуальний з такими показниками: інтелектуальний розвиток, креативність, професійні знання, вміння, навички, професійна мова. Сформованість особистісного компоненту визначається автором за мотиваційним критерієм і такими показниками: прагнення до професійного успіху, професійна спрямованість, пізнавальна мотивація. Сформованість діяльнісного компоненту характеризується на основі особистісного критерію за показниками: здатність до аналізу, здатність до абстракції, до класифікації, здатність до узагальнення та порівняння.

7. Позитивно слід оцінити адекватно підібраний комплекс діагностичних методик для виявлення рівня розвитку професійного мислення майбутніх фельдшерів, котрий визначався відповідно до критеріїв та показників: інтелектуальний тест Г. Айзенка, методика Г. Резапкіної «Тип мислення», методика визначення мотивації Т. Ільїної, ситуативні та дидактичні тести, опитувальники тощо. За результатами констатувального етапу дослідження виявлено, що переважна кількість студентів контрольних та експериментальних груп перебувають на низькому (53,7 % та 55 % відповідно) рівні сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів. Значним є відсоток респондентів, які мають середній рівень (39 % з контрольної та 38 % з експериментальної групи). Водночас незначна кількість опитаних (7,3 % з контрольної та 7 % з експериментальної групи) засвідчили високий рівень сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів.

8. Ефективність реалізації педагогічних умов визначалася на підставі аналізу результатів формувального етапу експерименту, котрі засвідчили, що

в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем збільшилася на 38,8 %, також дещо збільшилась кількість студентів із середнім рівнем сформованості професійного мислення – на 2,6 %; за рахунок цього досить суттєво зменшилась кількість студентів із низьким рівнем – на 42 %. У студентів контрольної групи також відбулися зміни, але вони не є досить значними. Так, лише на 7,3 % збільшилася кількість респондентів із високим рівнем, на 4,7% – із середнім. Таким чином, ефективність запропонованих педагогічних умов автором доведено.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено в 22 публікаціях (одноосібно), серед них 13 у виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук, 5 – у закордонних виданнях, з них 1 – внесено до міжнародної науково-метричної бази INDEX COPERNICUS; 2 – внесено до міжнародної науково-метричної бази РІНЦ; 9 – у матеріалах конференцій.

Текст автореферату відповідає змісту і структурі кандидатської дисертації, дає чітке уявлення про її специфіку та отримані результати наукового пошуку.

Зауваження і побажання

Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і окреслити коло питань, котрі потребують додаткових роз'яснень з боку дисертанта:

1. Автором доведено особливе значення ігрових методів для формування професійного мислення майбутніх фельдшерів, в той же час бажано було б детальніше обґрунтувати поняття «ігрове моделювання», розглянути його відмінності та особливості.

2. У дисертації відзначається ефективний напрям експериментальної діяльності – це участь у міжнародних проектах (Польща, Італія). Робота значно виграла б, якби ґрунтовніше був описаний досвід такої співпраці.

3. Розглядаючи процес підготовки майбутніх фельдшерів у медичних коледжах, слід було б звернути увагу на специфіку формування професійного мислення у процесі організації самостійної роботи.

4. Доречно було б у роботі розкрити подальші перспективи розвитку спеціалізації «фельдшер» у медичних коледжах.

5. Доцільно було б глибше проаналізувати недоліки у формуванні професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах.

6. Перспективи роботи значно розширилися б за умови вивчення можливостей використання інформаційних технологій у процесі формування професійного мислення майбутніх фельдшерів.

Висловлені побажання, зауваження не знижують наукової цінності дисертації. Автором доцільно окреслені перспективні напрями подальших досліджень, зокрема: використання інформаційних технологій задля формування професійного мислення майбутніх фельдшерів; впровадження інших педагогічних умов формування професійного мислення у процесі фахової підготовки майбутніх фельдшерів; удосконалення методики діагностики рівнів сформованості професійного мислення майбутніх фельдшерів у медичних коледжах.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **«Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки у медичних коледжах»** є самостійним, структурно завершеним дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі теорії і методики професійної освіти, що в сукупності є суттєвими для теорії і практики формування професійного мислення майбутніх фельдшерів.

Кандидатська дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, профілю спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01, вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р.
№ 567, а її автор, Сурсаєва Інна Станіславівна, заслуговує присудження
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 –
теорія і методика професійної освіти.

02 12 2016 року

Доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, перший
проректор з науково-педагогічної роботи
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця

Я. В. Цехмістер

